

Världspolitikens Dagsfrågor

2019/11-12 79 SEK

Utrikespolitiska institutet www.ui.se

Hotet från kärnvapen Aktuellt på nytt

Katarzyna Kubiak
och Ulrika Möller

U

Världspolitikens Dagsfrågor

Världspolitikens Dagsfrågor ger fördjupning, förståelse och bakgrund till aktuella händelser i omvärlden. För innehållet i skriften ansvarar de enskilda författarna.

Världspolitikens Dagsfrågor ges ut av Utrikespolitiska institutet som är ett oberoende institut och en plattform för forskning och information om utrikespolitiska frågor.

Prenumerera!
Helår för
470 kronor

Beställ på
ui.se

Redaktörer
Martina Johansson
martina.johansson@ui.se
Lena Karlsson
lena.karlsson@ui.se

Ansvarig utgivare
Lena Karlsson
lena.karlsson@ui.se

Omslagsbild
USA genomför en provsprängning av kärnvapen i öknen i Nevada i november 1951. Vid den här tiden tilläts militär personal att se på när kärnvapentest gjordes i atmosfären. I början av 1960-talet övergick USA till att göra underjordiska test. (TT)

Produktion
Utrikespolitiska institutet

Tryck
Danagårds LITHO 2019

ISSN
2002-4452

ISBN
978-91-7507-453-5

Utrikespolitiska institutet
The Swedish Institute of International Affairs
Postadress: Box 27035, SE-102 51 Stockholm
info@ui.se www.ui.se www.landguiden.se
Följ även UI på Facebook och Twitter

INNEHÅLL

Inledning	4
Kärnvapenavtal i fara	9
Kärnvapenkontrollen skapas	10
Utmaningarna för nya förhandlingar	14
Kärnvapenkontroll i framtiden	24
Ickespridningsfördraget i blåsväder	27
Syftet med ickespridningsfördraget	30
Ickespridning kontra nedrustning	32
Det humanitära initiativet	37
Översynskonferensen 2020	41

Materialet är skyddat enligt lagen om upphovsrätt och får inte återpubliceras, mångfaldigas eller spridas vidare, vare sig i tryckt eller digital form eller på annat sätt.

Inledning

Få kan ha undvikit att notera att kärnvapenfrågan har återkommit på den internationella dagordningen. Det har handlat om att internationella avtal från det kalla krigets dagar har sagts upp. Att förhandlingar om Nordkoreas kärnvapen har förblivit resultatlösa. Att kärnvapenmakterna testar nya vapensystem för kärnvapen.

Under det kalla kriget stod kapprustningen mellan USA och Sovjetunionen i fokus. Alltsedan andra världskriget hade dessa länder byggt upp en anseelig arsenal av kärnvapen. Den uppåtgående rustningsspiralen bröts under den senare delen av 1980-talet då ett antal bilaterala kontrollavtal mellan länderna fick genomslag. Den nukleära kapprustningen och risken för ett katastrofalt krig ledde till ett starkt engagemang från civilsamhället mot kärnvapen. Idag är det nog få som minns de omfattande protesterna under 1980-talet mot utplacering av kryssningsmissiler vid den brittiska flygbasen *Greenham Common* (se ruta sid 11).

Den första halvan av 1990-talet, efter det kalla krigets slut, präglades av en optimism kring en världsordning baserad på respekt för internationell rätt. Det goda samarbetsklimatet mellan USA och Ryssland under 1990- och 2000-talen resulterade i ytterligare nedrustning av kärnvapen.

Idag är dock situationen en annan. Relationen mellan USA och Ryssland är minst sagt ansträngd. Det bilaterala kontrollsystemet för kärnvapenrustningarna är på god väg att krackelera. I februari 2019 sade USA upp *INF-avtalet* som reglerade markbaserade kort- och medeldistansmissiler med hänvisning till att Ryssland brutit mot det. Under år 2021 löper det så kallade *Nya Start-avtalet* ut som begränsar strategiska kärnvapen. Om avtalet

inte förlängs eller ersätts av ett nytt avtal kommer nivåerna på de båda ländernas kärnvapenarsenaler för första gången sedan 1970-talet att vara helt oreglerade (*läs mer i Katarzyna Kubiaks text sid 7*).

Kärnvapenländerna, inte bara USA och Ryssland utan även Kina, har gjort betydande investeringar för att modernisera sina arsenaler. Nya kärnvapenbärare har utvecklats som kan övervinna missilförsvarssystem (till exempel hypersoniska missiler). Även metoderna för att bedriva offensiv cyberkrigföring har utvecklats vilket leder till frågor om säkerheten i ledningssystem för kärnvapen. Vilken roll, om någon, kommer artificiell intelligens att spela? Vilken effekt kommer den teknologiska utvecklingen att få för den ”strategiska stabiliteten”? Är vi på väg in i en ny epok av kapprustning?

Rustningskontroll för kärnvapen har framför allt hanterats bilateralt mellan USA och Sovjetunionen/Ryssland. Det är naturligt eftersom de är de ojämförligt största innehavarna av kärnvapen. Samtidigt har krav rests från USA:s sida på att en eventuell framtida kontrollregim även måste inkludera Kina, något som Peking dock har ställt sig avvisande till.

Parallellt med denna utveckling ökar frustrationen hos de länder som inte har kärnvapen. De kräver ökade satsningar på nedrustning såväl som ett totalförbud mot kärnvapen. 2017 antogs inom FN:s ram en konvention som syftar till att totalförbjuda kärnvapen (*Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons, TPNW*). Inga kärnvapenstater eller deras närmaste allierade deltog i denna förhandling. Efter att frågan om en eventuell svensk anslutning utretts meddelade regeringen i juli i år att den inte har för avsikt att underteckna konventio-

nen, bland annat med hänvisning till brister i avtalstexten (se *Utrikespolitiska institutets remissvar på www.ui.se om konsekvenserna av ett svenskt tillträde till konventionen*).

Det internationella samfundet har länge haft som ambition att hindra spridningen av kärnvapen till flera länder. Enligt *Ickespridningsfördraget* (NPT) från 1968 skulle enbart fem länder få inneha kärnvapen (USA, Sovjetunionen (Ryssland), Frankrike, Kina och Storbritannien). Under 1950- och 1960-talen förutspåddes att antalet kärnvapenländer skulle öka. NPT har bidragit till att stävja en sådan utveckling även om ytterligare fyra länder numera har egna kärnvapen: Israel, Indien, Pakistan samt Nordkorea. Står fler länder i begrepp att skaffa sig kärnvapen? Saudiarabien har planer på att bygga upp ett kärnenergi-program samtidigt som man inte har velat avsvära sig rätten till anrikning vilket kan tyda på en önskan att bygga upp en inhemsk kärnbränslecykel som skulle göra det möjligt att tillverka egna kärnvapen. Turkiets president Recep Tayyip Erdoğan har sagt offentligt att han anser att landet borde ha kärnvapen.

Stor uppmärksamhet har riktats mot Irans kärntekniska program och dess eventuella bäring på ett kärnvapenprogram. Sommaren 2015 träffades en överenskommelse mellan Iran och de permanenta medlemmarna i FN:s säkerhetsråd samt Tyskland och EU (*Joint Comprehensive Plan of Action, JCPOA*) som skulle begränsa det iranska kärnteknikprogrammet i utbyte mot att de sanktioner som införts mot landet hävdes. Men även om *Internationella atomenergiorganet (IAEA)* inte hade rapporterat några överträdelser från Irans sida valde USA att i maj 2018 dra sig ur överenskommelsen. Under 2019 har Iran meddelat att man inte längre anser sig bunden av åtagandena i

Ordlista

Ballistisk missil/robot: En ballistisk robot skjuts upp med raketmotor till maximal höjd och faller sedan i hög hastighet enligt gravitationens lagar. Den är svår att bekämpa på grund av den höga hastigheten.

Strategiska kärnvapen: långdistansrobotar/missiler och/eller interkontinentala robotar

Jaktrobotar: målsökande robotar/missiler

Kryssningsmissil: en kryssningsrobot kan styras hela vägen mot ett mål och flyga på låg höjd. Kryssningsroboten blir därmed svårare att upptäcka och kan anfälla från ett oväntat håll

Hypersoniska vapen: vapen som ska kunna färdas mycket snabbt, i Mach 5 eller uppåt, alltså minst fem gånger snabbare än ljudet. Dessa befinner sig dock fortfarande i ett utvecklingsstadium.

Frifallsbomb: flygplansburen bomb

Taktiska kärnvapen (eller slagfältskärnvapen) en typ av icke-strategiska kärnvapen som generellt är mindre kraftfulla och är avsedda att användas på slagfältet i en militär situation, ofta där egna styrkor finns i närheten och eventuellt även på egen, omstridd mark

Missilförsvär – ett system, ett vapen eller en teknik för att upptäcka, spåra, mota och förstöra en angräpningsmissil

JCPOA. Landet har även ökat anrikningen av uran till nivåer som inte är tillåtna enligt avtalet samt åter tagit i bruk en underjordisk anrikningsanläggning i Fordow. Det är tydligt att överenskommelsen om det iranska kärnenergi programmet sakta men säkert vittrar sönder.

Under de senaste nästan 30 åren har det nordkoreanska kärnvapenprogrammet varit en återkommande utmaning för det internationella samfundet. Landet anslöt sig till NPT 1985 men några år senare drog IAEA slutsatsen att landet hade ett hemligt kärnvapenprogram. Nordkorea lämnade NPT 2003 och

sedan 2006 har landet genomfört sex provsprängningar. Landet har även tillverkat ballistiska missiler med lång räckvidd, kopplat till kärnvapenprogrammet, och 2017 testades två ballistiska missiler med interkontinental räckvidd. Utvecklingen har under 2010-talet lett till en kris mellan USA och Nordkorea. Två toppmöten har hållits mellan USA:s president Donald Trump och Nordkoreas ledare Kim Jong-Un. Vid det första toppmötet i Singapore i juni 2018 antogs en deklARATION om att den koreanska halvön skulle bli fullständigt fri från kärnvapen. Det andra mötet i Hanoi i februari 2019 gav inga nya resultat. Nordkorea har satt utgången av 2019 som tidsgräns för att uppnå substantiella resultat i förhandlingen. Samtidigt visar bland annat det möte som hölls i Sverige i oktober 2019 att parterna fortfarande står långt ifrån varandra.

Ickespridningsfördraget bygger på en kompromiss mellan intresset av att hindra spridningen av kärnvapen å ena sidan och ett åtagande att verka för nedrustning av kärnvapen å den andra. Under de drygt 50 år som NPT existerat har det funnits ett politiskt stöd för denna kompromiss. Nästa års översynskonferens av NPT kommer att visa om denna samsyn fortfarande finns kvar. Om konferensen misslyckas med att komma överens kan det bidra till att avtalets betydelse urholkas (läs vidare i Ulrika Möllers text om Ickespridningsfördraget *sid* 25.)

Christer Ahlström

Direktör för Utrikespolitiska institutet och docent i folkrätt. Han var UD:s nedrustningschef 2009–2013 och biträdande direktör för SIPRI 2002–2005.

Kärnvapenavtal i fara

av Katarzyna Kubiak

Det var ”rena rama turen” att ett kärnvapenkrig kunde undvikas den 26 september 1983. När överstelöjtnant Stanislav Petrov den morgonen gick till sitt arbete på den sovjetiska militärbasen utanför Moskva kunde han inte ana att han innan dagen var slut skulle kunna titulera sig ”mannen som räddade världen”. Det var Petrovs ansvar att kontrollera det övervakningssystem som varnade för amerikanska kärnvapenattacker mot Sovjetunionen. Den här dagen larmade systemet plötsligt om att fem kärnvapenbestyckade robotar från USA var på väg mot Moskva. Men Petrov beslöt, mot alla odds, att inte lita på informationen. Istället följde han sin intuition och rapporterade till sina överordnade om ett felaktigt larm. Att han hade rätt märktes efter 15 minuter då den sovjetiska markradarn inte fångade upp några som helst signaler från inkommande robotar. Det visade sig senare att sovjetiska satelliter hade misstolkat ljuset från solstrålar som reflekterats bland moln i atmosfären. Om Petrov hade litat på de data som han hade fått och larmat om en attack från USA hade Moskva svarat med att skicka iväg egna kärnvapen.

Under hela det kalla kriget bidrog felaktig information från satelliter och radar, tekniska problem och atmosfäriska störningar till att öka risken för ett kärnvapenkrig. Men händelsen 1983 hölls hemlig och det var först på 1990-talet, efter Sovjetunionens fall, som omvärlden fick kännedom om det hela.

Ändå har världen aldrig varit så nära ett kärnvapenkrig som under Kubakrisen 1962. Konflikten mellan USA och

Sovjetunionen om utplaceringen av sovjetiska kärnvapenbestyckade robotar på Kuba varade i 13 dagar innan Moskva gav vika sedan USA i hemlighet gått med på att ta bort amerikanska robotar vid Turkiets gräns mot Sovjetunionen.

Kärnvapenkontrollen skapas

Kubakrisen ledde till att USA och Sovjetunionen på allvar fick upp ögonen för risken för att missförstånd, felberäkningar eller tekniska problem skulle kunna leda till ett kärnvapenkrig. De enades därför om att försöka förhindra att ett kärnvapenkrig skulle kunna bryta ut av misstag.

En direktförbindelse, ”heta linjen”, för kontakter mellan Pentagon/Vita huset och Kreml upprättades 1963. Innan dess tog det en halv dag för Vita huset i Washington att ta emot och avkoda ett telegram från Moskva. Idag finns en säker satellitbaserad epostförbindelse mellan de amerikanska och ryska presidenterna vilken används även för andra frågor än kärnvapen. Även den brittiska premiärministern har sedan 1967 en direktförbindelse med Kreml.

USA och Ryssland kom 1971 överens om att minska risken för att ett kärnvapenkrig skulle kunna utlösas av en olyckshändelse genom avtalet, *USA-Soviet Nuclear Accidents Agreement*. Parterna skulle informera varandra om en olycka – eller ett olovligt intrång eller annan incident inträffat – som skulle kunna leda till att kärnvapen avfyrades. Dessutom skulle de rapportera om övervakningssystemen upptäckte oidentifierbara objekt eller om det fanns misstankar om manipulation

av systemen. De skulle också informera varandra i förväg om planerade robotuppskjutningar. Liknande överenskommelser ingicks mellan Frankrike och Sovjetunionen (1976) och mellan Storbritannien och Sovjetunionen (1977).

Förbud mot kärnvapenprov

Avtal upprättades också för att förbjuda kärnvapentest. Skälet var att förhindra kärnvapenprovets negativa konsekvenser för människors hälsa och för miljön samt att göra det svårare att utveckla nya kärnvapen och förbättra de vapen som redan fanns. I det *Partiella provsprängningsavtalet* (PTBT) från 1963 förband sig USA, Storbritannien och Sovjetunionen att inte genomföra provsprängningar i atmosfären, rymden eller under vatten. (Idag har 125 länder anslutit sig till avtalet. Nordkorea, Kina och Frankrike står dock utanför). Fortfarande gjordes emellertid kärnvapentest under jord. Först 33 år senare var ett avtal klart, *Fullständiga provstoppsavtalet* (CTBT), som totalförbjuder provsprängningar, även underjordiska sådana. Men CTBT har ännu inte trätt i kraft – trots 184 signaturer från stater och 168 ratificeringar. Det kan ske först när det signerats och/eller ratificerats av Kina, Nordkorea, Egypten, Indien, Iran, Israel, Pakistan och USA (dessa länder listades i samband med förhandlingarna om CTBT i en grupp med totalt 44 länder med kärnreaktorer, så kallade Annex 2-länder, som skulle behöva ansluta sig till avtalet för att det skulle träda i kraft). 337 olika bevaknings- och mätstationer, utplacerade över hela världen, övervakar att CTBT följs av de länder som anslutit sig (det går dock inte att övervaka test som är datasimulerade). Sedan 1966 har provsprängningar av kärnvapen bara gjorts av Indien och Pakistan – vilka utför-

de två provsprängningar vardera 1998 – samt Nordkorea, som genomförde sex kärnvapenprov 2006–2017.

Olösta konflikter, regionala spänningar, inrikespolitiska problem och tekniska utmaningar har bidragit till att CTBT ännu inte vunnit laga kraft. Men ju äldre ländernas kärnvapenarsenaler blir, desto mer ökar deras incitament för att göra nya test – något som riskerar att leda till att avtalet blir överspelat.

Begränsning av kärnvapen

Den ideologiska konfrontationen mellan öst och väst under det kalla kriget ledde till en upprustning – särskilt i USA och Sovjetunionen. År 1986 var antalet kärnvapenstridsspetsar fler än någonsin tidigare, hela 70 300. I ett försök att stoppa den kostsamma kapprustningen beslöt Washington och Moskva att införa begränsningar av *strategiska kärnvapen* (se *Ordlista sid 5*).

De båda länderna lovade i *Salt 1-avtalet* (*Strategic Arms Limitations Treaty*) från 1972 att frysa antalet avskjutningsramper för ballistiska robotar under en femårsperiod. *Start 1-avtalet* (*Strategic Arms Reduction Treaty*) från 1991 begränsade i sin tur antalet robotar, bombplan och kärnvapenstridsspetsar vilket innebar att USA:s och Sovjet/Rysslands *förstaslagsförmåga* (se *sid 27*) krympte.

Vid slutet av det kalla kriget började Washington allt mer ifrågasätta om Moskva kunde behålla kontrollen över de tusentals vapen som fanns utspridda över Sovjetunionen. USA tog därför det unika initiativet att minska antalet taktiska kärnvapen (se *Ordlista sid 5*) tänkta att användas för försvaret i Europa. Moskva svarade med egna minskningar – de båda ländernas åtgärder kom att kallas *Presidential Nuclear Initiatives*.

Protesterna mot kärnvapen

På 1980-talet fanns det en påtaglig rädsla för att kapprustningen mellan USA och Sovjetunionen skulle utlösa ett kärnvapenkrig, något som fick fredsrörelsen att växa sig stark, inte minst i Europa. 1979 beslutades att amerikanska kryssningsrobotar skulle placeras i Storbritannien och flera andra västeuropeiska länder, samtidigt som Sovjetunionen planerade att förlägga sina SS-20-robotar i Östeuropa. Runt om i Europa hölls stora demonstrationer mot detta.

En av de mest uppmärksammade aktionerna var kvinnornas fredsläger vid den brittiska basen Greenham Common i Berkshire. Det kom till 1981 efter att en kvinnogrupp marscherat från Cardiff till Greenham Common för att protestera mot att de amerikanska kärnvapnen skulle placeras där. 1983 bildade 70 000 kvinnor en drygt två mil lång mänsklig kedja mellan Greenham och Aldermaston. Nu följde flera år av civila olydnadskampanjer och en ständig dragkamp mellan kvinnorna och myndigheterna som gjorde sitt bästa att riva lägret och avhysa aktivisterna. De amerikanska kärnvapnen förvarades på basen mellan 1983 och 1991, men lägret fanns kvar ända fram till år 2000. Ett liknande läger, fast i mindre skala, finns sedan 1982 utanför marinbasen Faslane i Skottland, där de brittiska kärnvapnen är placerade.

Efter att INF-avtal kommit till i slutet av 1980-talet började människor att känna sig mer säkra och protesterna mot kärnvapnen avtog i styrka, för att åter blossa upp bland annat i samband med att Frankrike 1995 meddelade att man skulle återuppta underjordiska provsprängningar vid Mururoa-atollen i Stilla havet. Det ledde till att den franska regeringen året efter beslöt att upphöra med sina kärnvapenprov och undertecknade provstoppsavtalet

Lena Karlsson

2002 tillkom ännu ett avtal, *Strategic Offensive Reductions Treaty* (SORT), som ytterligare reducerade antalet strategiska kärnvapenstridsspetsar. Moskva och Washington har också sedan 1987 var sitt center för att minimera kärnvapenhotet

(*Nuclear Risk Reduction Center*) som ska bidra till utbyte av information om vapenkontroll och förtroendeskapande åtgärder.

Utmaningarna för nya förhandlingar

Antalet kärnvapen i världen har idag minskat betydligt jämfört med hur det såg ut under det kalla kriget. Men fortfarande finns det 13 890 kärnvapenstridspetsar (se *diagram sid 21*). Med tanke på att de amerikanska och ryska kärnvapenarsenalerna är långt större än de övriga kärnvapenstaternas anser många regeringar och experter att det är ”mest logiskt” att förhandlingar om vapenkontroll till en början förs mellan USA och Ryssland. När deras tillgångar har börjat komma ner till samma nivå som de övriga ländernas, kan även de delta i förhandlingar.

I första hand är det sannolikt Storbritannien, Frankrike och Kina som skulle bli aktuella om kärnvapenförhandlingarna skulle utvidgas till fler stater. De tre länderna utgör tillsammans med USA och Ryssland, de permanenta medlemmarna i FN:s säkerhetsråd. Dessa fem länder är, som de fem länder som erkänns som kärnvapenstater enligt *ickespridningsfördraget*, NPT (se *sid 25*) folkrättsligt bundna att sträva efter kärnvapenedrustning. Andra länder med kärnvapen, som Indien, Israel och Pakistan, står utanför NPT, medan Nordkorea drog sig ur 2003.

Förutsättningarna för förhandlingar om begränsningar av kärnvapen mellan Washington och Moskva tycks idag vara sämre än på länge. Samtidigt håller det kontrollsystem som byggdes upp under det kalla kriget på att gradvis falla sönder.

Vad ligger då bakom denna utveckling?

Under det kalla kriget var begreppet *mutually assured destruction* (MAD) avgörande för relationen mellan USA och Sovjetunionen. Det betydde att bägge sidorna behövde vara säkra på att de skulle kunna bemöta en kärnvapenattack från motparten med de kärnvapen som återstod, vilket därmed i sig bidrog till att avskräcka från attacker. ABM-avtalet från 1972 (*Anti-Ballistic Missile Treaty*), förbjöd USA och Sovjetunionen att inneha ett heltäckande robotförsvar, för att bibehålla den terrorbalans som skapats mellan länderna (se Ordlista sid 27) och förhindra ny kapprustning.

Men under de följande årtiondena blev enskilda stater allt mindre benägna att acceptera sårbarheter i sitt försvar. Det berodde mycket på att säkerhetshoten såg annorlunda ut och kom från nya håll. I Washington såg man det som allt mer realistiskt att en ballistisk robotattack skulle kunna komma från länder i konfliktfyllda regioner, som Irak, Iran och Nordkorea – varav vissa hade egna kärnvapenprogram. Därmed blev det, enligt USA, nödvändigt med ett begränsat skydd för landområden.

Trots ryska protester drog sig USA ur ABM-avtalet 2001. Därefter upprättades robotförsvarssystem i USA, och även i Europa och Asien. I Moskva ses robotförsvaret som ett potentiellt problem för rysk säkerhet. Detta trots att Ryssland har långt fler interkontinentala ballistiska robotar än USA har kapacitet att skjuta ned med sitt robotförsvar. En förbättring av det amerikanska robotförsvaret – såväl när det gäller antal som teknisk utveckling – skulle dock på sikt kunna leda till att Ryssland hamnar i underläge.

Viktiga årtal

- 16 juli 1945 USA:s första kärnvapensprängning sker i New Mexiko
- 6 augusti 1945 USA faller atombomb över japanska Hiroshima och tre dagar senare över Nagasaki
- 1949 den första sovjetiska atombomben provsprängs
- 1951 USA spränger sin första vätebomb
- 1952 Storbritannien genomför sina första kärnvapenprov
- 1953 Sovjet spränger sin första vätebomb
- 1960 Frankrike genomför sin första provsprängning
- 1962 Kubakrisen
- 1963 Partiella provsprängningsavtalet (PTBT) förbjuder provsprängningar i atmosfären, under vatten och i rymden
- 1968 Ickespridningsfördraget (NPT) sluts.
- 1972 Salt 1-avtalet sluts mellan USA och Sovjetunionen för att begränsa antalet långdistanskärnvapen. ABM-avtalet ingås, som förbjuder alltför kraftigt missilförsvar
- 1974 Det första indiska kärnvapentestet
- 1979 Salt-2-avtalet ingås 1979 men det ratificeras inte av USA, bl a på grund av Sovjets invasion av Afghanistan
- 1987 INF-avtalet ingås som skrotar amerikanska och sovjetiska/ryska medeldistansmissiler
- 1993 I Start 2-avtalet enas USA och Ryssland om en kraftig minskning av strategiska kärnladdningar och ubåtsbaserade robotar. Avtalet ratificeras av båda länderna, men Ryssland drar sig ur 2002
- 1996 Fullständiga provstoppsavtalet (CTBT) tillkommer. Det har ännu inte trätt i kraft.
- 1998 Indien och Pakistan genomför kärnvapenprov
- 2002 USA säger upp ABM-avtalet
- 2006–2017 Nordkorea genomför sex kärnvapenprov
- 2010 Nya Startavtalet. USA och Ryssland kommer överens om att minska antalet strategiska kärnvapen.
- 2017 Konventionen om ett totalförbud mot kärnvapen (TPNW) undertecknas i FN.
- 2019 USA säger upp INF-avtalet

USA:s nya linje

2017 ändrade den amerikanska kongressen syftet med USA:s missilförsvar från att skydda landet mot ”begränsade” hot till ett system kapabelt att försvara landet mot ”det framväxande och allt mer komplexa hotet från ballistiska robotar”. USA vill också skaffa 64 markbaserade jaktrobotar, från att tidigare bara ha haft ett fåtal.

Nyligen utvidgade USA också robotförsvaret till att inte bara skydda mot ballistiska robotar utan även mot *hypersoniska vapen* och kryssningsrobotar (se *Ordlista sid 5*).

De amerikanska planerna på att utvidga robotförsvaret minskar incitamenten för Moskva att begränsa sin kärnvapenarsenal. Ju fler markbaserade jaktrobotar USA har som kan förstöra ryska robotar desto fler robotar behöver Ryssland ha för att kunna mäta sig med USA. Ryssland har självt endast ett fåtal robotar för sitt försvar. Att i detta läge förhandla om ytterligare begränsningar skulle därför vara högst ofördelaktigt för Ryssland.

Samma skäl gör även att Ryssland ser det som legitimt att utveckla vapen som kan ta sig förbi robotförvarssystem. I mars 2018 presenterade den ryske presidenten Vladimir Putin en rad nya vapensystem: *Avangard*, en slags glidflygarfarkost med kärnvapen som kan färdas i 20 gånger ljudhastigheten, den luftburna ballistiska roboten *Kinzhal*, den fjärrstyrda undervattensdrönaren *Poseidon*, och *Burevestnik*, en kärnenergidriven kryssningsmissil.

Om man från USA:s sida kommer fram till att man varken kan bemöta, avskräcka eller försvara sig mot dessa vapen, kan resultatet bli en ny kapprustning.

INF-avtalet skrotas

I likhet med ABM-avtalet har även andra vapenkontrollavtal från det kalla krigets dagar börjat spela ut sin roll när det gäller att gagna staters säkerhetsintressen.

Ett aktuellt exempel är den ännu olösta kris som uppstått kring INF-avtalet (*Intermediate-Range Nuclear Forces Treaty*) under slutet av 2010-talet. Avtalet kom till 1987 och har eliminerat en hel kategori vapen. USA och Sovjetunionen/Ryssland (inklusive flera tidigare sovjetrepubliker: Ukraina, Vitryssland, Kazakstan, Uzbekistan och Turkmenistan) har genom avtalet inte haft rätt att utveckla, testa eller utplacera markbaserade konventionella robotar och nukleära kryssnings- och ballistiska robotar med räckvidder mellan 500 och 5 500 kilometer. Existerande arsenaler har de varit tvungna att förstöra. Genom fördraget minskade kärnvapenhotet i Europa, även om USA och Ryssland fortfarande hade rätt att ha luft- och sjöbaserade kort- och medeldistansrobotar.

2014 anklagade Washington emellertid Moskva för att ha provskjutit en förbjuden kryssningsmissil kallad SSC-8 i USA och 9M729 i Ryssland. Från 2017 har den också kommit att utplaceras. Moskva svarade med motanklagelser om att Washington, bland annat, skulle kunna utnyttja avskjutningsramper avsedda för ballistiskt robotförsvar för att även avfira *Tomahawk*-kryssningsrobotar, i strid med INF-avtalet. Bägge sidor hävdade att de följde avtalet och att de försåg den andra parten med relevant information. Inget av länderna gick med på inspektioner av de system som den andra parten ansåg stred mot INF-avtalet. Eftersom Moskva i flera år inte svarade på de amerikanska anklagelserna på ett sätt som godtogs av

USA, lämnade Washington INF-avtalet den 2 augusti 2019.

Konsekvenserna har blivit att USA och Ryssland nu åter kan testa, utveckla och utplacera tidigare förbjudna robotar, som om de baseras i Europa, främst är ett hot mot europeiska områden. Men följderna kan bli än mer omfattande.

Efter att Ryssland under flera år gjort misslyckade försök att få till stånd en revidering av avtalet – och även bredda det till att bli multilateralt – valde Moskva att upphöra att följa avtalet istället för ett utträde, något som avtalet gav rätt till. Genom att USA sade upp INF-avtalet slapp Ryssland juridiskt och politiskt ansvar för sitt agerande. Men samtidigt urholkades det politiska förtroendet, något som är helt nödvändigt för ett välfungerande vapenkontrollsystem. Det har inneburit att förut-sättningarna att få till stånd nya överenskommelser har krympt avsevärt.

Hotet mot Nya Start

Även Nya Startavtalet (*New Strategic Arms Reduction Treaty*) från 2010 är hotat. Avtalet mellan USA och Ryssland begränsar antalet kärnvapensstridspetsar som får användas på interkontinentala ballistiska robotar, sjöbaserade ballistiska missiler, bombplan och begränsar även antalet vapenbärare. Men avtalet löper ut i februari 2021, såvida inte parterna kan enas om att förlänga det i fem år. Ländernas presidenter kan besluta om en förlängning utan att parlamenten behöver ge sitt godkännande, vilket gör att det hela kan vara en relativt enkel process.

Nya Start-avtalets krav på inspektioner på plats ger parterna möjlighet att kontrollera varandras kärnvapenarsenaler, på ett sätt som inte är möjligt med satellitbilder. Avtalet befäster också

den strategiska relationen mellan USA och Ryssland, samt Rysslands ställning som kärnvapenmakt. Något som i Kreml kan ses som allt mer nödvändigt i dess strävan att skapa en bild av ett starkt Ryssland, åtminstone på hemmaplan.

Utan begränsningarna i Nya Start kan parterna åter dras in i en kostsam kapprustning. En förlängning av avtalet skulle ge båda sidorna mer tid att återuppta förhandlingar för att nå en ny, förhoppningsvis mer heltäckande överenskommelse.

Om staterna inte lyckas komma överens om en förlängning kan det dessutom bli ett hårt slag mot ickespridningsavtalets anda av att gemensamt verka för kärnvapenedrustning. Inte minst med tanke på att Washington och Moskva inte har gjort några försök att föra en dialog om ett alternativt avtal.

President Putin har vid upprepade tillfällen sagt sig vara intresserad av att inleda förhandlingar. Men Washington har ännu inte bestämt sig för om Nya Start ska behållas eller skrotas.

Under sin valkampanj 2016 var president Trump tydlig med att han ansåg att alla avtal som tillkommit under hans företrädare president Barack Obama stred mot USA:s intressen. Många av hans rådgivare är skeptiska till multilaterala samarbeten och i synnerhet på säkerhetsområdet. Därtill har antalet anställda vid den enhet som ansvarar för avtal om kärnvapenkontroll krympts från 14 till 4 sedan Trumps tillträde som president, vilket gör det svårare att driva komplicerade förhandlingar.

I april 2019 tillkännagav president Trump att han ville sluta ett nytt avtal om kärnvapenkontroll som inte bara skulle inkludera Ryssland utan även Kina. Enligt Washington strävar Kina, liksom Ryssland, efter att sätta stopp för USA:s geopolitiska dominans i världen, genom att försöka ändra den rådande

internationella ordningen, det vill säga de normer, regler och institutioner som styr hur världens länder agerar mot varandra, på ett sätt som gagnar deras egna intressen.

Men det är knappast troligt att Kina, som har betydligt färre kärnvapen än Washington och Moskva (se *sid 21*), skulle delta i förhandlingar om ett sådant avtal. Dessutom tycks Trumpadministrationen inte ha någon konkret och realistisk plan för hur sådana förhandlingar skulle se ut i praktiken. Hur skulle man gå tillväga för att motivera Peking till att delta? Vilken sorts belöning eller kompensation skulle det handla om?

Att få med Kina i avtalet skulle enligt kritiker knappast heller leda till någon större minskning av landets kärnvapenarsenal. Det skulle till och med kunna leda till motsatsen. Frågan är också om USA och Ryssland skulle vara villiga att minska sina kärnvapen så att de närmar sig Kinas antal?

En del bedömare misstänker att det amerikanska ”stora initiativet om vapenkontroll mellan USA, Kina och Ryssland” i själva verket är ”en förevändning för att ta kål på Nya Startavtalet.” USA skulle försöka lägga skulden på Kina för att ett nytt avtal inte blir av.

Nya Startavtalet, hanterar inte bara Rysslands och USA:s strategiska kärnvapen, utan det har även en europeisk dimension. Den amerikanska kongressen gav i resolutionen om ratificeringen av avtalet presidenten i uppdrag att hantera frågan om taktiska kärnvapen, ett område där Ryssland har ett övertag. Det finns närmare 200 amerikanska frifallsbomber utplacerade i Europa (i Belgien, Tyskland, Italien, Nederländerna och Turkiet) som ingår i USA:s bidrag till Natoförsvaret av Europa. Ryssland har närmare 1 830 olika icke-strategiska kärnvapen-

system. Ryssland antas, enligt bedömare, ha en större arsenal av dessa vapen än USA för att kompensera att det anser sig vara underlägset när det gäller konventionella styrkor.

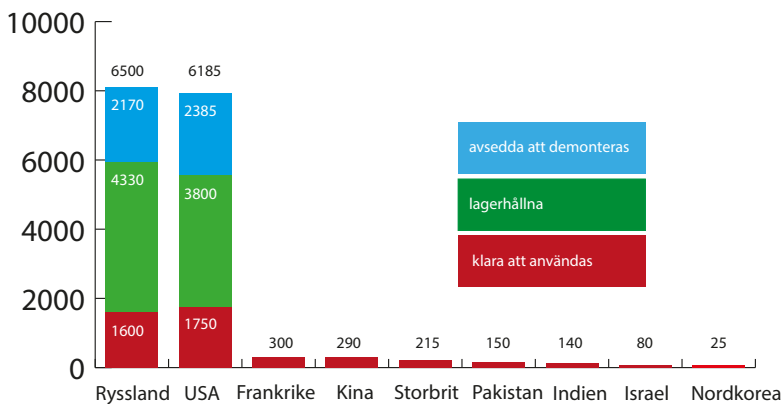
2013 uppmanade president Barack Obama Nato och Ryssland att sträva efter ”omfattande” minskningar av taktiska kärnvapen i Europa. Nato såg då inte längre Ryssland som en fiende, och enskilda medlemmar skulle ha varit beredda att diskutera begränsningar av alliansens taktiska kärnvapen. En del länder försökte till och med involvera Moskva i säkerhetssamarbeten i Europa.

Men Rysslands kränkning av Ukrainas suveränitet och territorium och annekteringen av Krim 2014 samt utplaceringen av amerikanska robotförsvar i Europa (som en del av Natoförsvaret som inleddes 2015) satte effektivt stopp för möjligheterna till förhandlingar. Även idag är läget låst. Nato håller på att se över sin försvars- och avskräckningsstrategi för att bemöta det man ser som ett bredare mönster av aggressivt agerande och militär upprustning från Ryssland.

Efter den ryska interventionen i Ukraina har antalet möten inom *Nato-Rysslandsrådet*, ett rådgivande samarbetsforum, kraftigt dragits ned. De flesta europeiska Natomedlemmar samt Nato utvisade ett stort antal ryska diplomater i samband med att Moskva pekades ut som ansvarigt för nervgiftattacken mot en rysk dubbelagent och hans dotter i Storbritannien 2018. Och Natoländerna vill undvika att det ska uppfattas som att man har återupptagit det dagliga samarbetet med Moskva.

Trumpadministrationen har dock fortsatt att försöka pressa Moskva till att göra något åt sina ickestrategiska kärnvapen innan man vill förhandla om fler begränsningar av strategiska kärnvapen.

Uppskattning av antalet kärnvapenstridspetsar 2019

Källa: Hans M. Kristensen and Matt Korda, Status of World Nuclear Forces, Federation of American Scientists, Maj 2019

Ny vapentechnologi

Än mer komplicerad blir situationen på grund av den snabba utvecklingen av ny vapentechnik. Det går ännu inte att förutspå vad denna kommer att få för betydelse. Kommer till exempel nya hypersoniska robotsystem med sina höga hastigheter och de oförutsägbara banor som de färdas i att leda till förhastade, impulsiva beslut och ökad säkerhetspolitisk instabilitet?

Kommer artificiell intelligens att reducera den tid som beslutsfattare behöver för att svara på en kärnvapenattack och om så är fallet bör de ge robotar kontroll över avtryckarknap-

pen? Kommer vapensystem med autonoma funktioner minska tröskeln för att använda militärt våld?

Hur ska kärnvapeninfrastruktur skyddas från cyberhot och hur ska man kunna säkerställa att beslutsfattare kan fortsätta att ha tilltro till varningssystem och kommunikationskanaler.

Hur ska man kunna förhindra att obehöriga kan ta kontroll över kärnvapen genom cyberteknik?

Det är uppenbart att den nya teknologin kommer att ha stor betydelse för hur kärnvapendoktriner utformas i framtiden, och följaktligen, även för framtida kontrollsystem.

Kärnvapenkontroll i framtiden

Det finns flera skäl till att beslutsfattare bör fortsätta att prioritera nukleär vapenkontroll. Kärnvapen är ett av de farligaste hoten som uppfunnits av människan och kan orsaka en global katastrof. Vi behöver göra vårt bästa för att förhindra att de kärnvapen som återstår än idag kommer till användning – oavsett om det sker avsiktligt eller av misstag, genom en olycka eller på annat sätt.

Kontroll och begränsning av kärnvapen är dock ingen magisk lösning på alla konflikter mellan stater. Men genom att reglera militära arsenaler leder vapenkontroll till viss förutsägbarhet och transparens samtidigt som det stärker kommunikation, och minskar riskerna med kärnvapen.

Stater som har kärnvapen håller på att modernisera och förnya sina arsenaler. Kärnvapenhotet kommer därigenom att finnas kvar under lång tid framöver – även om vissa stater också har förbundit sig att verka för kärnvapenedrustning.

En svensk atombomb?

En gång i tiden hade Sverige långtgående planer på att skaffa sig egna ”atombomber”. Forskning för att möjliggöra detta inleddes redan i slutet av 1940-talet, men det var först i mitten av det följande decenniet som planerna började diskuteras offentligt. Den svenska försvarsledningen menade att Sverige skulle behöva kärnvapnen för att försvara den svenska neutraliteten om ett nytt storkrig bröt ut. Tanken var att kunna kombinera det civila kärnkraftsprogrammet med produktion av plutonium för militärt bruk. Det dåvarande Högerpartiet var för, Folkpartiet var positivt men tvekade ändå och Socialdemokraterna var splittrat i frågan, där kvinnoförbundet och utrikesminister Östen Undén motsatte tanken på svenska kärnvapen. Starkt motstånd kom också från *Aktionsgruppen mot svensk atombomb*, där författaren Per Anders Fogelström hade en tongivande roll. Statsminister Tage Erlander valde att skjuta på beslutet med hänvisning till att tillräckliga kunskaper saknades. I början av 1960-talet hade opinionen mot svenska kärnvapen stärkts. Dessutom hade nedrustningssamtal inletts inom FN, där Sverige efterhand kom att spela en pådrivande roll. När Sverige 1968 skrev under ickespridningsavtalet innebar det slutet för alla planer på en svensk atombomb.

Källa: Lär om kärnvapen

Parallellt med denna utveckling håller det system som vuxit upp för vapenkontroll under det kalla kriget på att upplösas. Med varje instrument för vapenkontroll som går förlorat, blir det svårare att hantera de risker som är förknippade med dessa vapens blotta existens. Ännu mer oroande är att hotet blir mer komplext i takt med att de nya teknologierna växer fram. Stater saknar idag svar på hur man ska bemöta dessa teknologier som hotar eller destabiliserar den rådande nukleära ordningen.

Under de närmaste åren kommer det kontrollsystem som byggts upp under kalla kriget troligen att förbli en grund för regleringen av kärnvapen. Men i takt med att fler stater och

vapensystem ingår kommer uppgiften att kontrollera vapnen att bli allt mer komplex. Sättet som stater vill reglera kärnvapen på kommer också att ändras.

Det är viktigt att komma ihåg att det kan ta årtal att förhandla om vapenkontroll och att det kräver tålamod och engagemang. Men det behövs också politiskt ledarskap som drivs av principen om att ”ett kärnvapenkrig kan inte vinnas och får aldrig utkämpas” (från ett gemensamt uttalande av USA:s president Ronald Reagan och Sovjetunionens ledare Michail Gorbatsjov efter toppmötet 1987)

Sedan 2018 har *Domedagsklockan* visat på 2 minuter i midnatt. Klockan skapades av forskare i kärnteknologi (*Bulletin of Atomic Scientists*) på universitetet i Chicago 1947 och hålls uppdaterad varje år för att symbolisera risken för en global katastrof orsakad av människan – på senare år har även hotet från klimatförändringen och andra katastrofer inkluderats. Endast en gång tidigare har klockan varit ställd på samma klockslag, 1953 då USA och Sovjetunionen testade sina första vätebomber.

Om det internationella samfundet inte vill återvända till de årtionden när det inte fanns några regler för kärnvapen, så behöver man rädda det som återstår av det kalla krigets instrument för vapenkontroll. Och staterna behöver visa kreativetet och ledarskap i arbetet med att utarbeta ett kontrollsystem som passar för det 21:a århundradet.

(Texten är översatt från engelska av Martina Johannesson)

Ickespridningsfördraget i blåsväder

av Ulrika Möller

Nästa år är det 75 år sedan kärnvapnen uppfanns. Historiens första nukleära explosion, *Trinity-testet*, ägde rum i New Mexico i USA den 16 juli 1945. Mindre än två månader senare släppte amerikanskt stridsflyg med några dagars mellanrum två atombomber över de japanska städerna Hiroshima och Nagasaki. Följden blev en nästintill ofattbar humanitär katastrof. Åtminstone 100 000 människor dog direkt, och siffran dubblerades genom dem som senare avled av sina skador. Trots de fruktansvärda konsekvenserna följde inte någon omedelbar utfästelse från världens stater om att förbjuda ytterligare produktion och användning av kärnvapen. Genom en FN-resolution, som antogs i januari 1946, tillsattes en kommission som skulle behandla de problem som upptäckten om kärnenergi fört med sig och lämna förslag för avveckling av kärnvapen.

Det skulle emellertid dröja 25 år innan världens stater, genom *Ickespridningsfördraget (Non-Proliferation Treaty, NPT)*, enades om att gemensamt försöka hantera kärnvapenhotet. Då hade kärnvapnens massiva skadeverkningar för människor sedan länge hamnat i skymundan. Istället hade ett växande antal stater kommit att förlita sig på kärnvapen som ett sätt att avskräcka från militära angrepp. Den mest extrema versionen av sådan nukleär avskräckning var den *terrorbalans* (se *Ordlista sid 27*) som utvecklades mellan USA och Sovjetunionen under det kalla kriget.

Ickespridningsfördraget är, trots att nästan alla världens stater

har anslutit sig till det, starkt ifrågasatt och arbetet som bedrivs är hårt kritiserat. Fördragets kritiker finns bland stater som inte har kärnvapen och inom civilsamhället. De menar att NPT har bidragit till att göra kärnvapen till ett användbart redskap för mäktiga länder och att arbetet mot nedrustning därför inte har tagit fart. Anhängarna anser istället att fördraget har lyckats begränsa spridningen av kärnvapen. Förutom kärnvapenstaterna, så finns de starkaste anhängarna till NPT bland de stater som befinner sig under ett så kallat *kärnvapenparaply* (se *Ordlista sidan 27*).

Denna motsättning aktualiseras i vår då det åter är dags för en så kallad översynskonferens. Sådana konferenser hålls vart femte år för att utvärdera arbetet inom ramen för NPT (se *ruta sid 29*). Situationen inför nästa års möte är speciell: sedan översynskonferensen 2015 har hotet från kärnvapen ökat samtidigt som ansträngningarna för nedrustning resulterat i en konvention om ett förbud mot kärnvapen (*TPNW, se ruta sid 34*). Den ökande instabiliteten när det gäller kärnvapen beror huvudsakligen på den försämrade relationen mellan USA och Ryssland, som inneburit att den bilaterala vapenkontrollen nästan har fallit samman. Tillsammans har dessa två stater alltså 90 procent av världens kärnvapen. Nordkoreas kärnvapenprogram och osäkerheten kring Iranavtalet bidrar också till det instabila läget.

Överenskommelsen om ett förbud mot kärnvapen kunde nås efter att de humanitära konsekvenserna av kärnvapen hamnade i fokus vid översynskonferensen 2010. Det dröjde alltså 65 år efter bomberna mot Hiroshima och Nagasaki innan de humanitära frågorna åter fick genomslag i den diplomatiska och politiska diskussionen kring dessa massförstörelsevapen. Sedan

Ordlista

Förstaslagsförmåga: nukleärt anfall som effektivt undanröjer den anfallnes förmåga till motattack

Andraslagsförmåga: etablerad förmåga till förödande motattack vid kärnvapenanslag terrorbalans

Ömsesidig säker ödeläggelse (Mutually assured destruction, MAD): förutsätter att båda fienden besitter andraslagsförmåga

Terrorbalans: ett dödläge som uppstod mellan USA och Sovjetunionen under det kalla kriget. Bägge länderna hade då så mycket kärnvapen att de kunde orsaka förödelse hos motståndaren, men inget av dem kunde slå ut motståndaren helt och hållet vid ett första anfall. Motståndaren hade alltid tillräckligt mycket egna kärnvapen kvar för att kunna slå tillbaka och göra lika stor skada. Därför vågade inget av länderna gå till anfall.

Artificiell intelligens: studiet och utvecklingen av datorsystem som kan utföra uppgifter som normalt kräver mänsklig intelligens. Tillämpningsområden inkluderar robotteknik, tal- och röstigenkänning, försök att simulera mänskligt tänkande

Kärnvapenparaply: en paraplystat är en stat som inte har egna kärnvapen men som skyddas av en annan stats kärnvapen

Negativa säkerhetsgarantier: att kärnvapenstater lovar att inte hota med eller använda kärnvapen mot en icke-kärnvapenstat

konventionen om ett kärnvapenförbud blev klar i juli 2017 pågår en diskussion om hur den påverkar ickespridningsfördraget. Kritikerna menar att TPNW är ett sidospår som avviker från NPT:s syfte och det arbete som under lång tid bedrivs inom ramen för fördraget. Anhängarna ser förbudet som ett viktigt steg i NPT:s strävan efter nedrustning.

Konventionen är också ett uttryck för decennier av växande politisk frustration över ickespridningsfördragets begränsade betydelse som ett verktyg för nedrustning.

Syftet med ickespridningsfördraget

Ickespridningsfördraget har sedan det trädde i kraft 1970 accepterats av en majoritet av världens stater. Idag är det endast fem stater som inte har anslutit sig till NPT: Indien, Pakistan, Israel, Nordkorea och Sydsudan.

Ickespridningsfördraget ska förhindra spridning av kärnvapen och verka för deras nedrustning, men samtidigt främja samarbete kring civil kärnteknologi. För att uppnå dessa dubbla målsättningar ställs fördragets medlemmar inför en betydande utmaning eftersom en civil kärnteknologianläggning utgör en idealisk plattform för att utveckla ett kärnvapenprogram.

De fem stater som hade kärnvapen när fördraget ingicks, USA, Sovjetunionen, Frankrike, Storbritannien och Kina, har alla anslutit sig till NPT. De förbinder sig att inte sprida kärnvapen vidare och att arbeta för att kärnvapenarsenalerna ska avvecklas. Övriga stater som anslutit sig till NPT lovar att inte skaffa kärnvapen. I utbyte kan de förvänta sig hjälp med att utveckla kärnteknologi för civila ändamål.

Eftersom de länder som inte hade några egna kärnvapen tveklade att för gott avsäga sig rätten att skaffa sig sådana beslutades att fördraget till en början skulle gälla i 25 år med konferenser för översyn vart femte år. I samband med 1995 års översynskonferens fattades emellertid beslutet att göra fördraget permanent.

Ickespridningsfördraget brukar sägas bestå av tre samarbetspelare: fredlig användning av kärnteknologi, ickespridning och nedrustning av kärnvapen. Arbetet med de båda sistnämnda beskrivs ofta som två sidor av samma mynt och tanken är att de ska ömsesidigt stärka varandra.

Översynskonferenserna

Vid översynskonferenserna synliggörs motsättningarna mellan NPT:s parter. Konfrontationerna har ofta blivit så allvarliga att de inte har kunnat enas om riktlinjerna för det fortsatta arbetet. Vid sådana tillfällen har konferenserna avslutats utan att man har kunna upprätta ett gemensamt slutdokument.

Ungefär varannan konferens – fem av de totalt nio konferenser som har hållits – har enats om ett gemensamt slutdokument. 1995 års översynskonferens är inte bara en viktig milstolpe genom beslutet om en förlängning av NPT på obestämd tid. Då fattade staterna också beslut om att förstärka granskningsprocessen genom att hålla tre årliga förberedande kommittémöten (*Prepcom*) inför översynskonferensen. Kommittén lämnar rekommendationer som ska kunna fungera som en utgångspunkt för arbetet vid själva översynskonferensen.

Men 1995 år översynskonferens lyckades trots det inte enas om ett slutdokument. Arbetet med ickespridningsfördragets förlängning tog mycket tid i anspråk och diskussionerna kring hur man skulle gå vidare med nedrustning präglades av djupa motsättningar och utbredd oenighet.

Översynskonferensen 2005 är ett annat lågvattenmärke. Först under den tredje veckan, av totalt fyra, lyckades deltagarna komma överens om en dagordning. Även vid den senaste översynskonferensen 2015 misslyckades parterna med att nå ett slutdokument.

Men både 2000 och 2010 års översynskonferenser har resulterat i slutrapporter som rymmer preciseringar för arbetet med nedrustning.

Tillkomsten av NPT

USA:s förhoppningar om att få behålla sitt monopol på kärnvapen, efter att ha utvecklat de första atombomberna, grusades redan 1949, då Sovjetunionen genomförde sin första nukleära provsprängning. Men förhoppningen om att antalet kärnvapenstater skulle kunna begränsas levde vidare, en tanke

som också tilltalade de stater som därefter skaffade kärnvapen: Storbritannien (1952), Frankrike (1960) och Kina (1964).

Flera stater som bestämt sig för att inte utveckla egna kärnvapen, eller lutade åt ett sådant beslut, engagerade sig också för att begränsa spridningen av kärnvapen. I en irländsk resolution, som antogs av FN:s generalförsamlingen 1961 och som betraktas som föregångaren till NPT, var en bärande tanke att en begränsning av gruppen kärnvapenstater skulle bidra till stabilitet i världen och därmed också till fred.

Förhandlingarna som ledde fram till NPT pågick 1965 till 1968 i en kommitté med 18 stater på uppdrag av FN:s generalförsamling. Sammansättningen speglade det pågående kalla kriget; USA och Sovjetunionen delade på ordförandeskapet, militäralliansen Nato och dess motsvarighet i öst, *Warszawapakten* hade fem medlemmar vardera medan åtta stater var alliansfria. Sverige deltog som den enda nordiska staten i gruppen alliansfria stater. Samtliga deltagare ville nå en överenskommelse som på ett trovärdigt sätt kunde bidra till att begränsa spridningen av kärnvapen, men det var i huvudsak de alliansfria staterna som drev frågan om nedrustning.

Ickespridning kontra nedrustning

Precis som namnet antyder så har ickespridningsfördraget en inbyggd tonvikt på ickespridning. Att målsättningen om nedrustning ens infogades i överenskommelsen var en eftergift från kärnvapenstaternas sida för att kunna begränsa ytterligare spridning. Strävandena för nedrustning är vagare formulerade.

Enligt artikel 6 är slutmålet en fullständig nedmontering av kärnvapnen under internationell kontroll. Men arbetet består alltså av att försöka etablera det som i artikelns inledning beskrivs som "negotiations in good faith".

Insatserna för att förhindra spridning har dock utvecklats, vilket inte minst det så kallade tilläggsprotokollet som antogs 1997 är ett viktigt exempel på. Tilläggsprotokollet ledde till ökad och regelbunden kontroll av civila kärnteknologi-anläggningar. Att det fanns ett sådant behov framgick tydligt efter det att Iraks hemliga kärnvapenprogram upptäcktes i samband med kriget i Persiska viken 1991. Det irakiska kärnvapenprogrammet monterades ned under överseende av *Internationella atomenergiorganet (IAEA)* under åren 1991–1998. IAEA beskrivs ofta som världspolitikens "nukleära vakt-hund", genom sitt ansvar att bistå vid utveckling och kontroll av civila kärnteknologiska anläggningar.

Vad är då orsakerna till att arbetet med att avveckla kärnvapen inte tagit fart inom ramen för ickespridningsfördraget?

Det finns sedan länge motsättningar bland fördragets parter som bottnar i att några stater vill att arbetet för ickespridning prioriteras även i fortsättningen medan andra vill se ökade ansträngningar när det gäller arbetet med att nedrusta kärnvapenarsenalerna. Konflikten har fördjupats under perioden efter det kalla krigets slut.

Men det finns redan från början en inbyggd motsättning i NPT genom att de fem dåvarande kärnvapenstaterna fick speciella villkor som innebar att deras kärnvapenarsenaler accepterades. Utformningen beskrivs av de starkaste opponentererna som diskriminerande genom att den tillåter ett fåtal stater att ha

En krigskorrespondent blickar ut över förödelsen i Hiroshima. En dryg månad har gått sedan USA fällde en atombomb över staden den 6 augusti 1945. Foto: IT

kärnvapen och förbjuder alla andra att skaffa sådana. Det kallas till och med för ”nukleär apartheid”, ett begrepp som myntades av Indien i kritik redan under förhandlingarna om NPT. Indien undertecknade inte heller icke-spridningsfördraget med hänvisning till att nedrustningssträvandena fått för litet utrymme och att avtalet befäster ojämlikhet mellan stater. Kritiken består i att undantaget i NPT för de fem kärnvapenstaterna legitimerar deras rätt till kärnvapen och ger dem en särställning i den internationella politiken. Påståendet underbyggs ofta med att de fem stater som icke-spridningsfördraget erkänner som kärnvapenstater är samma stater som har en permanent plats i FN:s säkerhetsråd. Dessa stater har vetorätt när det gäller alla beslut i säkerhetsrådet och därmed större möjlighet än övriga stater att

påverka viktiga beslut som berör hela världen. Kritiken har varit en återkommande ideologisk linje, speciellt bland stater inom *den alliansfria rörelsen* (NAM). Att översynskonferensen 1995 fattade beslut om en förlängning av ickespridningsfördraget på obestämd tid utan att det kombinerades med en åtgärdsplan för nedrustning gav kritikerna av NPT vatten på sin kvarn.

Samtidigt som en förlängning av NPT diskuterades pågick även förhandlingarna om ett fullständigt provstoppsavtal för kärnvapen. Dessa förhandlingar ägde rum inom ramen för ett separat multilateralt forum, den så kallade nedrustningskonferensen (*Conference on Disarmament*). Önskemålet om ett förbud mot kärnvapenprov väcktes redan i början av 1950-talet och sågs som ett avgörande steg på vägen mot nedrustning. De ivrigaste förespråkarna för nedrustning var dock skeptiska till den överenskommelse om ett fullständigt provstopp som nåddes 1996. Dels stod det klart att avtalet inte stängde dörren för fortsatt utveckling av kärnvapen, eftersom ny teknologi skapade möjligheter till tester av kärnvapen genom datorsimulering. Dels förhöll sig kärnvapenstaterna även i detta sammanhang kallsinniga till kraven på att lägga till en mer detaljerad plan för nedrustning i provstoppsavtalet.

Slutförhandlingarna, som ägde rum efter beslutet om att göra ickespridningsfördraget permanent, var dramatiska. Indien vägrade acceptera överenskommelsen med hänvisningen till att en tidsplan för nedrustning saknades. Landet motsatte sig också att det finns med bland de stater som måste ratificera överenskommelsen för att den ska vinna laga kraft (se även sid 9). Indien betraktade CTBT huvudsakligen som ett verktyg för att tvinga kärnvapenstaterna i riktning mot nedrustning. När avtalet vill-

Konventionen om förbud mot kärnvapen

Kärnvapenförbudet är resultatet av en lång politisk kampanj för avveckling av kärnvapen, som inbegripit såväl stater som det globala civilsamhället. Den internationella debatten har åter kommit att handla om kärnvapnens katastrofala konsekvenser för människan. Strategin för att införa ett förbud mot kärnvapen i folkrätten har haft detta som utgångspunkt. 2017 fick ICAN (*International Campaign to Abolish Nuclear Weapons*) Nobels fredspris för sitt arbete med att bana väg för överenskommelsen. ICAN bildades 2007 och samlar över 400 organisationer inom civilsamhället.

Konventionen *Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons, TPNW*, innebär ett förbud mot att utveckla, testa, producera, inneha och att använda kärnvapen. Förbudet gäller också hot om att använda kärnvapen. I juli 2017 röstade 122 stater i FN:s generalförsamling ja till överenskommelsen och idag har 79 stater undertecknat konventionen, varav 33 har gått vidare med att ratificera avtalet. Konventionen har dock ännu inte trätt i kraft, för det krävs ratificeringar av 50 stater. Ickespridningsfördraget är därmed fortfarande det enda rättsligt bindande avtalet om nedrustning av kärnvapen.

korades med indiskt deltagande uppfattades det som ett försök att begränsa Indiens nukleära handlingsalternativ.

Istället lyckades Australien genom en diplomatisk manöver föra över överenskommelsen till FN:s generalförsamling, där beslut antas genom omröstning till skillnad från i nedrustningskonferensen, där samtliga deltagare måste vara eniga (konsensusbeslut). *Fullständiga provstoppsavtalet (CTBT)* antogs av generalförsamlingen och kunde därmed öppnas för undertecknande av stater. Men avtalet har fortfarande inte vunnit laga kraft.

Den optimism som väcktes under 1990-talet om att den bipolära maktordningens sammanbrott skulle bana väg för nedrustning dämpades betänkligt efter att varken 1995 års översyns-

konferens eller förhandlingarna om ett fullständigt provstoppsavtal hade resulterat i några nya konkreta åtaganden för kärnvapenstaterna. Ett par år senare fick världen därtill två nya kärnvapenstater då Indien och Pakistan i maj 1998 med några dagars mellanrum genomförde underjordiska nukleära provsprängningar.

Kraven på nedrustning har emellertid fortsatt vilket lett till en ökad press på kärnvapenstater. Framförallt gäller det de fem kärnvapenstater som anslutit sig till ickespridningsfördraget. Dessa kan dock argumentera för att nedrustning inte är möjligt genom att hänvisa till hotet från kärnvapenstater som står utanför NPT och därmed utom räckhåll för internationell lag: Israel, Indien, Pakistan och Nordkorea.

Det humanitära initiativet

Under 2000-talet har nedrustningsarbetet inom NPT stärkts. Slutrapporterna från 2000 och 2010 års översynskonferenser illustrerar denna utveckling som banade väg för överenskomsten 2017 om ett kärnvapenförbud, TPNW. I slutrapporten 2000 kom staterna överens om 13 steg mot nedrustning, däribland att verka för att det fullständiga provstoppsavtalet ska kunna träda i kraft samt att förhandlingar ska inledas om ett avtal för kontroll av klyvbart material (*Fissile Material Cut-Off Treaty*). Om framställningen av klyvbart material som utgör själva bränslet i kärnvapen kan kontrolleras, begränsas också möjligheten att tillverka kärnvapen. En grupp icke-kärnvapenstater (*New Agenda Coalition*), där bland annat Irland, Nya Zeeland och Sverige ingick, drev på för att skapa enighet kring ned-

rustningssträvandena. Koalitionens målsättning var att försöka överbrygga de starka motsättningar mellan kärnvapenstater och icke-kärnvapenstater som hade präglat konferensen 1995.

De 13 stegen för nedrustning följdes upp med en mer utvecklad handlingsplan vid 2010 års översynskonferens. Där ingick bland annat en uppmaning om att inleda förhandlingar i nedrustningskonferensen om ett bindande avtal om negativa säkerhetsgarantier (se *Ordlista sid 27*). Staterna tog också upp den så kallade humanitära dimensionen av kärnvapen, en fråga som drivits särskilt av ICAN (se *ruta sidan 35*). I slutrapporten 2010 stod det att ”konferensen uttrycker sin djupa oro över de katastrofala humanitära konsekvenserna som någon som helst användning av kärnvapen skulle få...”.

Kärnvapnens humanitära konsekvenser betonades på nytt i maj 2012, vid ett förberedande kommittémöte (*PrepCom*) inför 2015 års översynskonferens. Då gjorde Schweiz ett uttalande, som har kommit att betraktas som startskottet för det så kallade *Humanitära initiativet (HI)*, för en grupp av 16 stater, däribland de nordiska Nato-länderna Norge och Danmark. Efter det hölls konferenser i Oslo i Norge 2013 samt 2014 i Nayarit i Mexiko respektive i Wien i Österrike, som behandlade forskning om vilka följder en kärnvapenexplosion skulle få för samhällen och dess befolkningar, samt på klimatet och miljön. De diskuterade även riskerna för en oavsiktlig nukleär detonation och belyste den rättsliga situationen kring kärnvapen.

Konferensen i Wien avslutades med ett uttalande från Österrikes regering, ”The Austrian Pledge” som uppmanade till gemensamma ansträngningar för att införa ett folkrättsligt förbud mot kärnvapen.

De tre konferenserna bidrog till att skapa stöd för det humanitära perspektivet inför 2015 års översynskonferens. Vid de två återstående förberedande kommitté-mötena anslöt sig allt fler stater till det humanitära initiativet. Under översynskonferensen 2015 framfördes ett uttalande på uppdrag av 159 stater – fyra femtedelar av ickespridningsfördragets medlemmar – som uppmanar till och argumenterar för nedrustning med hänvisning till den humanitära dimensionen.

Det österrikiska uttalandet fick stöd av flera stater och stöptes om till ”The Humanitarian Pledge”, vilken antogs som en resolution i generalförsamlingen i december 2016. Därefter inleddes förhandlingarna om konventionen om ett kärnvapenförbud, som slutfördes sommaren 2017.

Argumenten mot det humanitära initiativet

Bland dem som inte ställde sig bakom det humanitära initiativet fanns alla stater som hade egna kärnvapen samt några icke-kärnvapenstater med kärnvapenparaply (se *Ordlista sid 27*). Ett av skälen till deras beslut var att uttalandet gör gällande att kärnvapen inte ska användas under några som helst omständigheter. Staternas tvekan bottenar i säkerhetspolitiska överväganden, eftersom stöd för ett sådant uttalande förefaller underminera den nukleära avskräckningens trovärdighet.

En grupp icke-kärnvapenstater valde istället att samlas kring ett alternativ som stöder ett humanitärt fokus men ifrågasätter att nedrustning främjas genom ett förbud mot kärnvapen. Australien framförde ett uttalande om detta vid 2015 års översynskonferens på uppdrag av 26 stater, däribland Finland och Island.

Avvägningen som icke-kärnvapenstater som skyddas av ett

kärnvapenparaply gör, visar på det stora inflytande som strategin om nukleär avskräckning har över nationell säkerhetspolitik. Paradoxalt nog innebär den fruktan som omgärdar kärnvapen att det också går att förlita sig på dessa massförstörelsevapen som ett försvar.

Under det kalla kriget ledde synen på kärnvapnens avskräckande effekt till *doktrinen om ömsesidig säkerställd förödelse (MAD, se Ordlista sid 27)*. En terrorbalans skapades mellan USA och Sovjetunionen.

Även idag råder ”nukleär avskräckning” mellan USA och Ryssland, där bägge länderna noga bevakar omfånget och den tekniska utvecklingen av motpartens kärnvapenprogram, även om situationen inte är lika laddad som under det kalla kriget. Även den regionala balansen mellan Indien och Pakistan har kommit att inbegripa kärnvapen. Båda länderna sägs också arbeta på sin andraslagsförmåga. Samtidigt uppges också Kinas kärnvapenarsenal genomgå en modernisering.

Ingen av kärnvapenstaterna har lyckats möta de krav på konkreta åtgärder för nedrustning som formulerats inom ramen för NPT:s arbete. Samtliga kärnvapenstater har också avstått från att stödja konventionen om ett kärnvapenförbud. Ingen av dem deltog i förhandlingarna och de har inte heller undertecknat TPNW.

Även många icke-kärnvapenstater, där en majoritet anslöt sig till det humanitära initiativet, avstod från att delta i förhandlingarna och har valt att inte underteckna konventionen. Inte heller Schweiz, Norge och Danmark, som fanns bland initiativtagarna till det humanitära initiativet, har undertecknat konventionen. Sverige deltog i förhandlingarna men har inte undertecknat konventionen. Bland de europeiska staterna är det

bara Österrike som både har undertecknat och ratificerat konventionen. Flera stater, däribland Sverige, håller dörren öppen för att på sikt kunna ansluta sig. Sveriges beslut att delta som observatör i de möten som hålls inom ramen för TPNW har motiverats med en sådan ambition.

Översynskonferensen 2020

Förväntningarna på att översynskonferensen nästa år ska bli framgångsrik är stora, inte minst med tanke på att den senaste konferensen (2015) misslyckades med att nå konsensus om en slutrapport. Bakom misslyckandet låg framför allt oenighet kring de långvariga försöken att upprätta en kärnvapenfri zon i Mellanöstern i ett läge där missnöjet var utbrett över att utkastet till slutdokument urvattnats på substans när det gäller nedrustning.

Historien visar emellertid att de multilaterala framstegen ofta har nåtts under perioder efter att Washington och Moskva lyckats bygga större förtroende för varandra och när det funnits en stabilitet i dessa stormakters bilaterala kontakter.

En sådan period inföll åren efter Kubakrisen 1962 och banade väg för ickespridningsfördraget. Så var också fallet strax efter det kalla krigets slut då förhandlingar inleddes som resulterade i Fullständiga provstoppsavtalet 1996. Nu är frågan om TPNW kommer att drabbas av samma öde som CTBT, det vill säga att avtalet inte vinner laga kraft på grund av att säkerhetspolitiska överväganden leder till att länder väljer att inte ratificera det.

Den bärande tanken bakom ett kärnvapenförbud är en förändring i tre steg: genom att först stigmatisera, sedan olagligförklara

och därmed slutligen eliminera kärnvapen. Att kravet på ett förbud restes genom att kärnvapnens humanitära konsekvenser belystes bidrar till att stigmatisera, eller brännmärka, dessa massförstörelsevapen. Om och när kärnvapenförbudet vinner laga kraft nås det andra steget om ett folkrättsligt förbud, som ska bana väg för det sista skedet: nedmontering av världens kärnvapenarsenaler.

Det finns flera exempel på hur nya normativa riktlinjer i världspolitikerna har fått stater att acceptera omfattande politiska förändringar som tidigare förefallit stå i strid med deras nationella intressen. Att försöka applicera detta på världens kärnvapenstater är emellertid en stor utmaning. Det handlar om mäktiga länder med betydande resurser och förmåga att motsätta sig för dem oönskade förändringar. Samtidigt visar kärnvapenstaternas starka ogillande av konventionen, som de försöker avfärda som ett sidospår, att de inte är opåverkade av de ökande kraven från såväl många icke-kärnvapenstater som civilsamhället.

2020 års översynskonferens är den första sedan kärnvapenförbudets tillkomst och blir på så sätt betydelsefull för att klarlägga relationen mellan NPT och detta nya avtal. Kan kärnvapenförbudet komma att betraktas som en del av ickespridningsfördragets nedrustningsarbete? Eller kvarstår kritiken om att TPNW bidrar till att underminera det arbete som bedrivs inom ramen för fördraget?

Inför översynskonferensen 2020 har förberedande kommittémöten hållits i Wien 2017, i Genève 2018 och i New York 2019. De stater som tydligast argumenterar för att kärnvapenförbudet ska betraktas som ett steg mot nedrustning i enlighet med ickespridningsfördragets artikel 6 finns inom den alliansfria rörelsen. NAM är den gruppering som är tydligast i kritiken mot kärnva-

penstaterna för att de inte fullföljt sina nedrustningsåtaganden i enlighet med överenskommelserna vid 2000 och 2010 års översynskonferenser. Det är inte sannolikt att medlemmarna i NAM kommer att acceptera en slutrapport med mindre än att den rymmer ytterligare förstärkningar av nedrustningsarbetet.

Det är inte heller sannolikt att någon av kärnvapenstaterna kommer att ändra sin inställning till kärnvapenförbudet. När USA:s tidigare president Barack Obama uttryckte en vision om en kärnvapenfri värld i Prag 2009 väcktes förhoppningar om att USA skulle driva på för nedrustning. Visionen utmynnade emellertid främst i insatser för att förhindra nukleär terrorism, och någon motsvarande deklARATION från den nuvarande presidenten Donald Trump är knappast trolig.

USA har bemött kärnvapenförbudet med ett eget initiativ som handlar om att försöka skapa en säkerhetsmiljö som möjliggör nedrustning (*Creating an Environment for Nuclear Disarmament*). Utgångspunkten är att nedrustning helt enkelt inte är möjligt i det rådande säkerhetsläget. Den amerikanska positionen innebär att ytterligare initiativ för nedrustning kan tas först när risken för spridning av kärnvapen och andra typer av hot har hanterats och reducerats. Kritiker ser detta som en förhållningsteknik.

Avståndet mellan medlemmarna av NAM och kärnvapenstaterna talar för behovet av ”brobyggande” insatser från övriga parter inom NPT. Ett sätt kan vara att tills vidare undvika frågan om kärnvapenförbudet, som upplevs som en provokation från kärnvapenstaternas sida, och istället utgå från vad medlemmarna vid tidigare översynskonferenser enats om som centrala steg för nedrustning.

Detta förefaller också vara strategin i den ”stepping sto-

nes"-ansats (*ungefär steg för steg*) som lanserades av Sverige vid det sista förberedande kommittémötet i New York våren 2019. Ett ministermöte hölls i Stockholm i juni 2019 för att samla stöd för initiativet. Vid mötet deltog ett antal stater utan kärnvapen, utöver nordiska och europeiska stater som Norge, Finland, Tyskland och Nederländerna även några länder från andra delar av världen däribland Argentina, Etiopien, Indonesien, Japan och Nya Zeeland.

Initiativet betonar att NPT är det centrala avtalet när det gäller arbetet med icke-spridning och nedrustning, och pekar på behovet av att finna en gemensam grund för nedrustning och att skapa ökat förtroende mellan parterna. Kärnvapenförbudet nämns inte bland förslagen på vad parterna vid nästa års konferens ska enas om. Istället efterfrågas nya ansträngningar för att det fullständiga provstoppsavtalet ska träda i kraft och för att det länge efterfrågade avtalet för kontroll av klyvbart material ska komma till stånd samt att även ett bindande avtal om negativa säkerhetsgarantier (se *Ordlista sid 27*) ska kunna nås.

Det råder inte samma starka mobilisering kring den humanitära dimensionen inför översynskonferensen 2020 som inför den som hölls fem år tidigare. Men perspektivet kommer att fortsätta att ligga till grund för nya krav på nedrustning. Dessa krav kommer i fortsättningen inte längre enbart att böttna i en strävan efter att utjämna ojämlikheter mellan länder. Inte heller kan nedrustning begränsas till att gälla säkerhet för världens stater. Istället finns det en ökad samsyn bland många länder om att nedrustning av massförstörelsevapen primärt bör handla om att värna om och skydda världens samlade befolkning.

Den humanitära dimensionen lyfts inte bara fram av NAM utan även av militärt alliansfria europeiska stater. Både Irland och Österrike finns bland dem som under processen med förberedande kommittémöten har drivit på för att kärnvapnens humanitära konsekvenser ska erkännas och ligga till grund för det fortsatta arbetet inom NPT, och att kärnvapenförbudet ska betraktas som ett led i arbetet med artikel 6.

Betydelsen som grupperingar av engagerade och förhandlingsinriktade stater kan spela i detta sammanhang begränsas dock av de säkerhetspolitiska omständigheter som råder. Möjligheterna till utveckling inom ramen för ickespridningsfördraget är tätt sammanflätade med vad som händer i relationen mellan kärnvapenstaterna och framför allt är de beroende av att relationerna mellan USA och Ryssland förbättras.

Det sista förberedande kommittémötet som hölls i New York i maj i år lyckades inte nå konsensus kring rekommendationer till översynskonferensen. Kärnvapenstaterna accepterade inte den reviderade versionens skrivningar bland annat kring kärnvapnens humanitära konsekvenser och kring arbetet för nedrustning. Mötet avslutades ändå med viss tillförsikt om att nästa års konferens kan bli framgångsrik. Den försiktiga optimismen hade sin grund i att mötet präglats av en respektfull ton också mellan de grupperingar som står längst ifrån varandra. Flera stater poängterade emellertid betydelsen av ytterligare förberedande insatser inför konferensen, som till exempel konsultationer mellan ordföranden och enskilda stater och seminarium som behandlar delar av arbetet inom ramen för NPT. Det är också lägligt att den sedan länge efterfrågade och mycket fördröjda konferensen om Mellanöstern som en

zon fri från massförstörelsevapen har kunnat genomföras, även om varken USA eller Israel medverkade. Konferensen hölls i november i år på initiativ av FN:s generalsekreterare.

Om dessa insatser kommer att bana väg för att NPT:s jubileum nästa år, 50 år efter att det trädde i kraft, kan firas i en anda av konstruktivt samarbete vet vi om några månader.

Stockholm 25 november

Tips för vidare läsning

Länkarna är klickbara

Svenska Läkare mot Kärnvapens webbaserade utbildningsmaterial

Svenska Läkare mot Kärnvapens publikationer

Brittiska Campaign for Nuclear Disarmament

Artikel i the Guardian om kvinnorna vid Greenham Common

Ambassadör Lars-Erik Lundins utredning

SVT Nyheters interaktiva websida med fakta om kärnvapen

Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI)

Världshorison: temanummer om kärnvapen

Svenska Ican (International campaign to abolish nuclear weapons)

Om regeringens arbete för kärnvapenedrustning

Remissrunda om konventionen om kärnvapenförbud

NÄSTA NUMMER...

handlar om Israel

Beställ tidigare nummer av Världspolitikens Dagsfrågor

2019

- Katarzyna Kubiak och Ulrika Möller: Hotet från kärnvapen: Aktuellt på nytt
- Emil Edenborg: Traditionella värderingar som politiskt vapen
- Ulv Hanssen, Eun Hee Woo: Koreansk återförening: En omöjlig dröm?
- Maria Georgieva, Kaj Hobér och Martin Kragh: Putins Ryssland: På jakt efter globalt inflytande
- Elsa Hedling: Digital diplomati – mer än Trump på Twitter
- Admir Skodo: Afghanistan och talibanerna: Fred till vilket pris?
- Lars Palmgren: Spruckna drömmar – Latinamerika och arvet efter Castro
- Joakim Goksör: Grekland. Osäker framtid efter krisen
- Ludvig Norman: EU-valet enar Europas populister
- Ingrid Dahlbäck: Sydafrika går till val: Tålamodet tryter

2018

- Lisa Hultman och Kajsa Tidblad-Lundholm: Både ris och ros för FN:s fredsbevarande operationer
- Viking Bohman: Kinas nya sidenvägar. "Århundredets projekt"
- Peter Johnsson: Lag och rättvisa – ödesfråga för Polen
- Astrid Norén-Nilsson och Camilla Orjuela: Kambodja och Sri Lanka: Hoten mot demokratin
- Lena Hansson: Colombia. På väg mot fred?

Beställ prenumerationer och äldre nummer i butiken på vår webbplats www.ui.se.

Årets klokaste julklapp!

Spara
240:-
Ordinarie
lösnummerpris
710 kr

Kunskap om världen för bara **470 kronor** – ett helt år med Världspolitikens Dagsfrågor.

Beställ en prenumeration på ui.se/butiken

Katarzyna Kubiak är fil dr i statsvetenskap och anställd vid den Londonbaserade tankesmedjan European Leadership Network (ELN). Hennes forskningsområden rör bland annat rustningskontroll, kärnvapennedrustning och icke-spridning.

Ulrika Möller är fil dr i statsvetenskap och verksam vid Göteborgs universitet. Hennes forskningsintressen rör bland annat nedrustning och icke-spridning av kärnvapen samt staters strävan efter representation i FN:s säkerhetsråd.

”De amerikanska planerna på att utvidga robotförsvaret minskar incitamenten för Moskva att begränsa sin kärnvapenarsenal.”

Snart 75 år efter USA:s atombomber mot Hiroshima och Nagasaki är hotet från kärnvapen fortfarande högst påtagligt. Utvecklingen är oroande. Iranavtalet om landets kärnteknik är på väg att falla samman och läget är låst kring Nordkoreas kärnvapen samtidigt som framtiden är osäker för viktiga avtal mellan USA och Ryssland som begränsar kärnvapen. Därtill är motsättningarna kring hur nedrustningen av kärnvapen ska gå till djupare än på länge, vilket inte minst konventionen om ett förbud mot kärnvapen från 2017 är ett uttryck för. Kärnvapen ses fortfarande som en garanti för säkerhet, som stater med kärnvapen – och deras allierade – är ovilliga att släppa. Spänningarna kommer sannolikt upp vid den översynskonferens av ickespridningsfördraget som hålls i vår.